

EDEBİYATIMIZDA HZ ALİ SEVGİSİ BAĞLAMINDA CAFERİ'NİN MEVLÜD-I HAYDAR'I*

*Mahmut KAPLAN***

*Hüseyin ÖZCAN****

ÖZET

Anadolu'da kutsi şahsiyetler etrafında şekillenen dini muhtevalı eserler folklorumuz açısından birçok zenginlikler içermektedir. Yüzyıllar boyunca halk tarafından ilgiyle okunan bu eserler, halkın dini duygu ve heyecanını canlı tutarken gelenekten gelen motiflerle millileştirilmiştir.

Tarihi seyir içerisinde İslamiyet öncesi epik destanlarımızın yerini yeni dinin kabulüyle birlikte din ekseninde gelişen kahramanlardan oluşan halk hikâyeleri almıştır. Bazı epik destanlarımızın dini şekillerinin de oluştuğunun görüldüğü bu etkileşim sonrasında halkın destana duyduğu sosyal edebi hisler bu tarz halk hikâyeleri ile karşılanmıştır.

Hız. Ali, bizim edebiyat, kültür ve inanç dünyamızda oldukça önemli tesirleri olan bir şahsiyettir Türk milleti, tarihinden ve tabiatından gelen cengâver yapısındaki alplık sebebiyle Hız. Ali'ye karşı farklı bir muhabbet beslemiş, ehlibeyte karşı ayrı bir hürmet duymuştur.

Hız. Ali için duyulan bu sevgi ve bakış açısının etkisiyle Anadolu'da kısa sürede elden ele ilgiyle dolaşan kitaplar arasında Hız. Ali'nin cenknâmeleri göze çarpar. Bu ilgi aynı zamanda milletlerin inanç ve kimlikleriyle ilgili destânî şahsiyetlere olan tabii ihtiyacın bir yansımasıdır. Bu kitaplar Hız. Ali'nin kahramanlıklarının halk arasında dilden dile anlatılması ile ortaya çıkmış kahramanlık hikâyeleridir.

Türk edebiyatında mevlid metinlerinin yayınlanması ve metinlerin değişik açılardan tematik tahlillere tabi tutulması, geleneksel sürecin aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır. Edebiyatçılarımız mevlid benzeri eserlerimizi yeni bir üslup ve şekille günümüze aktarmalıdır. Geçmişin edebi mirasının bu yolla geleceğe taşınması, edebiyatımızın gelişmesine ve zenginleşmesine katkı sağlayacaktır. Tarihten gelen ve milletimizin sosyal ve duygu dünyasının ihtiyaçlarını yıllarca karşılayan bu

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Prof. Dr. Fatih Üniversitesi, Fen edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: mahmutkaplan53@gmail.com

*** Prof. Dr. Fatih Üniversitesi, Fen edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: hozcan@fatih.edu.tr

eserlerden yeni neslimizin de haberdar edilmesi, kültürel bir gerekliliktir.

Türk kültüründe İslamiyeti kabul sonrası yaygınlaşan destansı halk hikâyelerinde Türk milletinin temel nitelikleri, Türk kültürüne ait duygu ve düşünceler başarılı bir şekilde işlenmiştir. Edebi eserler milletlerin yüzyıllar boyu süren birikimlerini yansıtmaktadır. Bu birikimler o toplumun hayata bakışını, ideallerini içermektedir. Halkın kültürel ve sosyal değerleri, edebi metinlerle işlenerek korunur ve sonraki nesillere bu yolla aktarılır.

Bu bağlamda ele alınan çalışmamızda Caferi'nin Hz. Ali için yazdığı mevlid metnine dikkat çekilmiş, eserin nüshalarının çokluğuna işaret edilerek yaygın olmasına vurgu yapılmış, nüsha karşılaştırması yoluyla metin kurgulanmış, nüshalar arası farklı yazılışlar ve okumalardaki tercihler belirtilmiştir. Eserin kurgusu, kelime kadrosu ve muhteva özellikleri çalışma kapsamında incelenmiştir.

Zengin edebi kaynaklarımızın farkına varılmalı ve bunlardan alınacak ilham, gerek büyükler gerekse çocuklar için oluşturulacak her türden sanat alanına yansıtılmalıdır. İnsanda kimlik şuurunun oluşturulması, vatan ve millet sevgisi gibi duygular kazandırılması öncelikle sözlü ve yazılı edebi metinler vastasıyla olur. Bu duyguların verilmesinde milli kahramanlar kullanılabilir.

Sonuç olarak yazıldıkları dönemim dil özelliklerini, ifade ve üslup ile kullanılan kelime ve deyimler ile zengin folklor unsurlarına sahip bu tür eserler üzerinde çeşitli açılardan incelemeler yapılmalıdır. Bir dönem Türk kültür hayatında önemli yer edinmiş bu eserlerde, günümüz ve gelecek nesiller için, heyecan ve şevklerini artıracak güçlü motifler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Ali, Mevlid, Hz. Ali Mevlidi, Caferi, Tasavvufi Türler

CAFERİ'S MAWLID-I HAYDAR IN THE CONTEXT OF HAZRAT ALI LOVE IN OUR LITERATURE

ABSTRACT

In Turkish literature, the publication of mawlid texts and their thematic analysis by different perspectives will contribute to enlighten the traditional process. The authors should transmit the texts which are similar to mawlid to today's literature with a new style and expression. In this way, the literary inheritance will contribute to improve today's literature. It is a cultural necessity that new generations should be informed about these texts reflecting the social and sentimental roots of our nation. In Turkish culture, epic folktales spreading after conversion to Islam handles successfully the basic features of Turkish nation and culture. Literary texts reflect the savings of nations and these savings contain life style and ideals of a society. Cultural and social norms of a society are subjected to the literary texts so that they are saved and passed to the new generations. This article will take attention to Caferi's mawlid written for Hazrat Ali and it will stress mawlid's commonness by

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

indicating the number of copies of it. Also this work will specify different writing and reading styles among copies. The setting, choice of vocabulary and types of content will be analyzed. Our rich literary sources should be recognized and their inspiration should be reflected to different branches of arts for adults and children. Human awareness of identity, nation, and homeland is shaped in early age. The national heroes can be used to evoke these feelings. The achievements and heroism of a nation and love for homeland can be taught to the individuals via the content and dialogues in literary works. Finally, these texts should be analyzed since they have very rich folkloric features with their language, expression styles, vocabulary, and phrases belonging to the historical period that they were written. Also, they have powerful motifs to inspire new generations and to stir their enthusiasm.

STRUCTURED ABSTRACT

In Anatolia, religious texts developed around spiritual or sacred characters are affluence for our folklore. These texts that have been read for centuries refresh religious senses and enthusiasm of people and they have been nationalized with traditional motifs.

After conversion to Islam, our folktales including religious characters took the place of epics belonging to pre-Islamic period. After this interaction leading to reveal the religious versions of some of the epics, social and literary interest of the people on epics are represented by this kind of folktales. Hazrat Ali has an enormous impact on our literature, culture and faith. Due to their warrior and heroic sides shaped through history, the Turks have great sympathy for Hazrat Ali and respect for the family of the Prophet Muhammad.

Haz. Ali has an important place in Islamic history because of his being of a relative of Hz. Peygamber, taking a primary role in spreading of Islam and his being of the fourth khalif. The religious heroic stories which is formed around Hz. Ali, regardless of their form structure, sources, formation periods, beginning from the periods Turks embrace Islam, are the works that was influential in forming the people types and in changing their world view. With reference to these particularities, In Turk-Islam thought system and in its literary texts, a world of thought is shaped which is related to Hz. Ali. This thought put Hz. Ali into the centre of its hearth and the world of idea. Turk-Islam thought which is shaped around him is reflected to our written and oral literature prominently throughout the history. Menakıb-name, poems, mawlid, and battles are written which are about spiritual characters of Hz. Ali whom his life turned into a legendary character. These types of works has an important place in Turk-Islam literature, the works about his life has become widely known and pass from hand to hand.

One of the most important character was Hz. Ali became famous with bravery and courage. There is a literary type named "cenkname" within narrating Hz. Ali's fictional and sometimes historical battles and jihads. Following the conversion of Turks to Islam a new structure of belief and culture has appeared for them. They recall the individuals they consubstantiated with Islam by heroic stories in verbal custom. In Turkish literature, a lot of menakıb-name is written in prose or verse

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

with will to knowledge and to understand cult leaders, sect leaders' and the other important religious and national heroes' biographies, their struggles, miracles and their splendid aspects.

By the effect of this positive perception and love of Hz. Ali in Anatolia, the cenknames of Hazrat Ali have a remarkable place among the books transferred from hand to hand in a short time. At the same time, this interest is a reflection of need for epic heroes about nations' identities and faiths. These books contain heroic stories of Hazrat Ali's achievements told from mouth to mouth.

In Turkish literature, the publication of mawlid texts and their thematic analysis by different perspectives will contribute to enlighten the traditional process. The authors should transmit the texts which are similar to mawlid to today's literature with a new style and expression. In this way, the literary inheritance will contribute to improve today's literature. It is a cultural necessity that new generations should be informed about these texts reflecting the social and sentimental roots of our nation.

In Turkish culture, epic folktales spreading after conversion to Islam handles successfully the basic features of Turkish nation and culture. Literary texts reflect the savings of nations and these savings contain life style and ideals of a society. Cultural and social norms of a society are subjected to the literary texts so that they are saved and passed to the new generations.

This article will take attention to Caferi's mawlid written for Hazrat Ali and it will stress mawlid's commonness by indicating the number of copies of it. Also this work will specify different writing and reading styles among copies. The setting, choice of vocabulary and types of content will be analyzed.

Our rich literary sources should be recognized and their inspiration should be reflected to different branches of arts for adults and children. Human awareness of identity, nation, and homeland is shaped in early age. The national heroes can be used to evoke these feelings. The achievements and heroism of a nation and love for homeland can be taught to the individuals via the content and dialogues in literary works.

Finally, these texts should be analyzed since they have very rich folkloric features with their language, expression styles, vocabulary, and phrases belonging to the historical period that they were written. Also, they have powerful motifs to inspire new generations and to stir their enthusiasm.

Key Words: Hazrat Ali, Mawlid, Caferi, Mawlid of Hazrat Ali, Types of Sufism

Giriş

Din toplumları birleştiren dinamik temel bir unsurdur. Aynı dine mensup milletlerin oluşturduğu özellikle din ekseninde meydana getirilen edebi ürünlerin karşılıklı etkileşimi, milletlerin inanç paydasında gruplaşarak aidiyetlerini güçlendirmeleri tabii bir süreçtir. “Edebiyat uygarlık birliği ve kültür yakınlığı bakımından kümeler ayrılabilir. Türk, Arap ve İran edebiyatları

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

İslam uygarlığı çerçevesi içinde İslami edebiyat altında toplanır. Batı dünyasında yer alan ulusların edebiyatları da aynı uygarlık çerçevesi içinde Avrupa edebiyatı altında birleşir. İnanç birliği bu iki kümeyi esaslı olarak birbirinden ayırmıştır.” (Levend, 1998: 48)

Anadolu’da kutsi şahsiyetler etrafında şekillenen dini muhtevalı eserler folklorumuz açısından birçok zenginlikler içermektedir. Yüzyıllar boyunca halk tarafından ilgiyle okunan bu eserler, halkın dini duygu ve heyecanını canlı tutarken gelenekten gelen motiflerle millileştirilmiştir.

Aynı dine mensup olmanın yanında coğrafi yakınlıkların da tesiriyle Arap ve İran edebiyatı mitolojisi, mazmunları ve türleri ile Türk edebiyatında etkili olmuştur. Başlangıçta tercüme, adaptasyon şekliyle dilimize kazandırılan eserler sonraki dönemlerde Türk şairlerinin edebi kudretleriyle müstakil özgün eserlere dönüşmüştür.

Tarihi seyir içerisinde İslamiyet öncesi epik destanlarımızın yerini yeni dinin kabulüyle birlikte din ekseninde gelişen kahramanlardan oluşan halk hikâyeleri almıştır. Bazı epik destanlarımızın dini şekillerinin de oluştuğunun görüldüğü bu etkileşim sonrasında halkın destana duyduğu sosyal edebi hisler bu tarz halk hikâyeleri ile karşılanmıştır.

“Türk-İslâm Tarihi”nde destan kültürünün ortaya çıkmasında yeni bir inancın etkisinin olduğu kaçınılmazdır. İslâmiyet’i kabul etmeleriyle Türklerin yaşam tarzlarında olduğu gibi, kaleme aldıkları eserlerde de inançlarının yansımalarını görmek mümkündür.”(Kozan-Bilgili, 2013:467)

Kendine has özellikleri olan bu dönem eserlerini, Şükrü Elçin “hususî bir grup” olarak nitilemekte eserlerin çeşitliliğine dikkat çekmektedir. “Anadolu’da 13. asırdan itibaren teşekkül eden İslami Türk Edebiyatının ilk mahsulleri arasında halk için kaleme alınmış aynı konulardaki didaktik karakterde dini, ahlaki, destanî ve tasavvufî hikâyeler hususî bir grup teşkil etmektedir. Manzum-mensur, tercüme, adapte veya te’lif olarak vücuda getirilen bu eserlerde Hz. Muhammed, peygamberler, mucizeler, dört halife, âl-i abâ ve diğer İslam kahramanları büyük bir yer tutarlar. İslâmî din, ahlak, örf ve adetlerini telkine çalışan bu eserlerden bazılarını eski mecmualarda, taş basması kitapların kenarlarında, köşelerinde tesadüf neticesi bulmaktayız. Bugün oldukça zengin bir repertuar teşkil eden Kısas-ı Enbiya, Veysel Karanî, Gazavât-ı Ali, Dâstân-ı Fatıma, Ebu Müslim, Muhammed Hanefi Cengi, Yusuf ve Zeliha, Dâstân-ı Yiğit kayda değer eserlerdir. Bunlara Kirdecî Ali’nin Dâstân-ı Hamâme, Dâstân-ı Ejderha, Dâstân-ı Kesikbaş ve Hikâye-i Delletü’l Muhtel’i de ilave edebiliriz.”(Elçin, 1988: 274)

Sosyal hayat ile edebi metinler arasındaki ilişki ve etkileşim birçok araştırmacının ortak kabulüdür. Her dönemde o zamanın sosyo kültürel şartlarına uygun öne çıkan edebi türler vardır. Boratav’ın tespit ettiği gibi “Her devrin ve soysa muhitin kendine göre bir edebi çeşidi vardır. Her çeşidin üslubu da kendine hasdır.”(Boratav, 1988: 162)

Bu eserler grubu içinde, toplumun hemen her kesiminden ilgi görmüş, heyecanla takip edilmiş Hz. Ali etrafında oluşan cenknâmeler ve mevlidler öne çıkmaktadır.

Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan Hz. Ali, Hz. Muhammed’in amcası Ebu Talib’in oğludur. Annesi Abdumuttalib’in kardeşi Esed’in kızı Fâtıma’dır. Hz. Ali, hem annesi hem de babası bakımından Hâşimî sülalesindendir. Hicretten 23 yıl önce miladi 21 Mart 598 tarihinde doğmuş, 24 Ocak 661 miladi tarihinde Ramazan ayında şehit olmuştur. İlk Müslümanlardan olan Hz. Ali, dördüncü halifedir. “Türk-İslâm edebiyatında Hz. Peygamber’den sonra önemli bir sima olarak beliren Hz. Ali, İslâmiyet’i kabul eden hemen tüm topluluklar içinde benimsenmiş ve kabul edilmiş, hayatı ve şahsiyeti etrafında menkabeler meydana getirilmiştir. O, Türk kültür ve medeniyetinde millî bir kahraman gibi sevilmiş; ilmi, hikmeti, güzel ahlâkı, zekâsı

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

ve şecâati ile örnek teşkil eden bir zât hâline gelmiştir. Hz. Ali bu meziyetleri vesilesiyle pek çok tarikat ve tasavvuf erbabınca “Şâh-ı Evliyâ” kabul edilmiştir. Hatta kendisine duyulan aşırı sevgi, bazı gruplar tarafından abartılmış, hayatı aklın ölçütlerine uymayan efsanevî bir kişiliğe büründürülmüştür. Hz. Ali için duyulan bu sevgi ve bakış açısının tesiriyle Anadolu’da kısa sürede Hz. Ali’nin menkabevî hayatını konu alan eserler kaleme alınmıştır. Bu ilgi aynı zamanda milletlerin inanç ve kimlikleriyle ilgili destanî şahsiyetlere olan tabî ihtiyacın da bir yansımasıdır.” (Yıldırım, 2013: 454-455)

Hz. Muhammed’e peygamberlik verildiği zaman Hz. Hatice’den sonra ona ilk inanan ve onunla birlikte ilk kez namaz kılan Hz. Ali’dir. Hz. Muhammed Medine’ye hicret ederken yatağında yatmış, onun yokluğunu gizlemiştir. Hz. Muhammed ensar, muhacir arası kardeşlik ilan edildiğinde Hz. Ali’yi kendisine kardeş seçmiştir. Hz. Ali, Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber savaşlarında, büyük kahramanlıklar göstermiş, Hz. Peygamberin sancağını taşımıştır.

“Uhud ve Huneyn’de çeşitli yerlerinden yara almasına rağmen Hz. Peygamberi bütün gücüyle korumuş, Hayber’de ağır bir demir kapıyı kalkan olarak kullanmış, Tebuk Gazvesi’nde Hz. Peygamberin vekili olarak Medine’de kalmıştır. Vahiy kâtipliği yapan Hz. Ali aynı zamanda Hz. Peygambere de kâtilik yapmış, Hudeybiye Antlaşması metnini o yazmıştır. Evs, Hazrec ve Tay kabilelerinin taptıkları putlarla Mekke’nin fethinden sonra Kabe’deki putları imha etme görevi ona verilmiştir.” (Fırlıklı, 1989: 361)

Hz. Ali’nin kutsal nitelikleri sözlü ve yazılı edebi metinlerimizde sıklıkla yer alarak halkın ortak bir kahramanı olarak öne çıkmıştır.

“Hz. Ali bizim edebiyat dünyamızda, kültür dünyamızda, inanç dünyamızda oldukça önemli tesirleri bulunmuş bir şahsiyettir. O bir Türk kahramanı olarak bilinir. Hz. Ali sözlü geleneklerimizde yaşayan Hayber Kalesi Cengi, Kesik Baş Hikâyesi, Yemame Cengi ile bilinir. Hz. Ali tıpkı Geyikli Baba gibi Anadolu’da mühür olmuştur. Binlerce yıllık masallarımızda masal kahramanı darda kaldığında Hz. Ali yardım eder. Hikâyelerimizde kahramanlarımıza Hz. Ali imdad eder. Zafernâmelerimizde kahramanlarımızın Hz. Ali gibi savaştıklarını görürüz. Padişahlar aslan pençeli olmakla Hz. Ali’ye benzerler. Deyimlerimizde, atasözlerimizde yaşar, Hz. Ali bizim kültürümüzde, Türk milli kültürü içinde bir şubedir.” (Güzel, 1972: 716)

Türk milletinin tarihinden ve tabiatından gelen cengâver yapısındaki alplik sebebiyle Hz. Ali’ye karşı farklı bir muhabbet beslemiş, ehlibeyte karşı ayrı bir hürmet duymuştur.

“Fütüvvet, asıl tarifini Hz. Ali’den alır. Fetâ, (genç) şeklinde isimlendirilen ilk kişi, Hz. Ali’dir. Uhud harbinde gösterdiği kahramanlıklardan dolayı, Hz. Peygamber, “*Ali gibi genç, Zülfikar gibi kılıç yoktur.*” demiştir. Yeniçeriler arasında Hz. Ali, “*Koca Leşker*” (büyük asker) olarak bilinmektedir.” (Eğri, 2003: 54)

Hz. Ali başta Alevî/Bektâşî şiiri olmak üzere edebiyatımızda en çok telmih edilen şahsiyetler arasındadır. Kur’ân’da peygamberin ümmetinden ehl-i beytine karşı sevgi istemesinin emredilişi buna karşılık Hz. Muhammed’in “Nimetleriyle sizi beslediği için Allah’ı sevin, beni de Allah sevgisi için sevin, ehl-i beytimi de benim sevgim için sevin” şeklindeki hadisiyle başta Hz. Ali olmak üzere ehl-i beytine karşı duyulan sevgi kutsilik kazanmıştır.

“Hz. Ali, İslamiyeti ilk kabul eden çocuk olması, hayatta iken cennetle müjdelenen on kişiden biri olması, yüksek insani ve ahlaki vasıflara sahip örnek bir İslam büyüğü hem de savaş tekniğini iyi bilen gazalarda en önde savaşan düşmana korku salan bir kahraman, Kuran ve sünnete bağlı, yiğitlik, cömertlik, ilim, irfan ve velayet timsali gibi özellikleriyle klasik şiirimizde de birçok şair tarafından telmih edilmiştir.” (Güfta, 2002: 69)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

Hz. Ali için duyulan bu sevgi ve bakış açısının etkisiyle Anadolu'da kısa sürede elden ele ilgiyle dolaşan kitaplar arasında Hz. Ali'nin cenknâmeleri göze çarpar. Bu ilgi aynı zamanda milletlerin inanç ve kimlikleriyle ilgili destânî şahsiyetlere olan tabii ihtiyacın bir yansımasıdır. "Bu kitaplar Hz. Ali'nin kahramanlıklarının halk arasında dilden dile anlatılması ile ortaya çıkmış kahramanlık hikâyeleridir." (Güzel, 2001: 225) "Dini kahramanlık destanları içinde değerlendirilmesi gereken Hz. Ali cenknâmeleri dini bir grubun destanı, Hz. Ali de dini bir grubun lideri olmaktan çok Anadolu Türk insanının cengâverlik eğilimlerini ön plana çıkaran onlara mesaj veren ideal insan tipinin örneğini teşkil eder bir destan kahramanıdır. Cenknâmeler ise doğal insan anlayışı ile davranış şekillerini Türk destan geleneğine bağlı olarak anlatan dini-kahramanlık konulu Türk destanıdır." (Çetin, 1997: XXXI)

Hz. Ali, önceleri ehlibeytten olması vb.dini kimliğiyle Türk milleti arasında öne çıkmış, zamanla milli bir kimliğe bürünmüş insanların bir çok açıdan örnek aldığı önemli bir şahsiyettir.

"İslâm tarihinin en önemli şahsiyetlerinden olan Hz. Ali bir çok vasfı üzerinde toplamıştır. Kahramanların kahramanıdır, ona 'Allah'ın arslanı' denmiştir; fedakârdır, Müslüman kardeşi için canını bile vermeye hazırdır; hasbîdir, her şeyi karşılıksız yapar; gecelerin adamıdır, gecelerini ibadetle geçirir; yardımseverdir, kendisinde olmasa bile başkalarına verir; itaatkârdır, Peygamber'imiz ne derse onu harfiyen yerine getirir; Âlimdir, İslâmî ilimlere vukufiyeti vardır. Onun pek çok güzel hasleti üzerinde toplamayı, yetiştigi çevreden kaynaklanmaktadır. O daha küçücükken Peygamber'imizin yanında gözlerini açmış, onun evindeki mükemmel havayı teneffüs etmiştir. Kendisi Peygamber'imiz Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır. Hz. Ali bu özelliklerine binaen İslâm tarihinde Peygamber Efendi'mizden sonra hakkında belki de en çok eser yazılan, insanları etkileyen, kahramanlık söz konusu olduğunda kahramanların pîri olarak kabul edilen bir zattır."(Gümüşkılıç, 2013: 143)

Tarihi hadiselerle masal unsurlarının birleştiği bu epik metinler insanımızın hemen her tür mecliste sıkça okuduğu en temel kültürel beslenme kaynaklarındandır.

"Bu cenknâmelerle topluma bir yandan dinî kahramanlık duyguları hissettirilmeye çalışılmış bir yandan da tarih bilgisi ve şuurunun verilmesi amaçlanmıştır. Cenknâmelerin tümünün tarihi hadiseler ile bağlantısının olduğunu söylemek mümkün değildir. Hz. Ali Cenknâmelerinde bazen tarihî bir hadisenin içine muhayyel vakalar, unsurlar serpiştirilmiş olabilir. Bazen de muhayyel bir hikâye tarihî bir vak'a ile başlamış olabilir."(Atalan, 2008: 16)

İnsanların tabiatında olan başkalarına karşı gerek ferdi gerekse grup anlamında üstünlük duygusu, bu eserlerin heyecanla takip edilmesinin sebepleri arasındadır. Eserlerde din yolunda dini inanca dayalı elde edilen muvaffakiyetler halkın inancını perçinlemiş moral ve heyecan vermiştir. Dinleyenlerin dini inancını körükleyen, şevk ve heyecan veren mevlidler, dini-destansı bu hikâyeler kısa zamanda Anadolu'nun dört bir tarafında yayılarak birçok mecliste en çok okunan kitaplar arasında yerini almıştır.

"Çoğunlukla Osmanlı döneminde yazıya geçen veya şekil alan bu menkıbevi metinler Müslüman Türklerin maddi ve manevi fetihlerini konu edinmesinden ve sade dille vücut bulmasından dolayı, devletin en uzak köylerinden sarayına, ordusundan edebiyat dünyasına kadar her muhitinde ilgi görmüş ve okunmuştur." (Demir, Erdem, 2007: 21)

Bu tarz eserler Türk sosyal hayatındaki talep üzerine de birçok müellif tarafından te'lif edilmiş, kahve, cami, tekke, ordugâh vb. mekânlarda özellikle akşamları halk tarafından heyecanla dinlenmiştir. Genellikle kısa olan bu eserler bazen meclis denilen bölümler halinde halkın dil ve seviyesine uygun üslup özellikleriyle düzenlenmiştir.

“Siyerler ve özellikle mevlitler şeklinde rağbet gören bu tarz, daha yoğun ve kısa anlatılar hâlinde, makamla okunan, kolayca ezberlenebilen biçimlere dönüşmüş, destan adı altında ve ekseriyetle de aruzla kaleme alınmış küçük mesneviler olarak tezahür etmiştir. Bu şiirlerin, on birli hece veznine de karşılık gelen ve Türkçeye kolay uyarlanan bir vezinle (fâilâfün/fâilâtün/fâilün) söylenmesi en belirgin şekil özelliklerinden biridir. Veznin, manzumelerin sonunda; “Fâilâtün fâilâtün fâilat / Mustafa’nın ruhuna vir salavat” beytiyle belirtilmesi de dikkat çekicidir. Arı bir Türkçeyle söylenmeleri ve döneminin dil hususiyetlerini yansıtmaları ise, dil tarihimiz açısından fevkalade önemli yanlarıdır.” (Aslan, 2006)

İlk Türk sufisi Ahmed Yesevî’den itibaren şiirin bir tebliğ aracı olarak kullanılması kültürümüzde yaygın olarak görülmektedir. Nazmın zihinlerde daha kolay yer etmesi pratiğinden hareketle bu şekil başta olay örgüsüne dayanan anlatılar ya da didaktik amaca yönelik te’lif edilen metinler olmak üzere birçok edebi tür için tercih edilmiştir.

“Sekiz on asırdan beri yüzlerce, binlerce defa kopya edildikten sonra yazmaları günümüze kadar gelen bu hikâyelerin bir kısmı anonim durumdadır, yani elden ele yazıldıkça müellif adları değiştirilmiş, kaybolmuştur. Bu çeşit hikâyelerden çoğunun önce manzum olarak meydana gelmiş olması devrin durumuna göre tabiidir. Zira ezberlenmek, toplantılarda okunmak ve makamla söylenmek bakımından bu şekil daha münasip ve an’anevî idi.” (Kocatürk, 1964: 144)

İslam dininin yayılma sürecinde Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenklere, Hamzanâme, Müseyyebnâme, Ebu Müslimnâme ve Battalnâme türünde birçok eser verilmiştir. Bir kısmı anonim olan bu eserler Türk sosyal hayatında en çok rağbet gören eserlerdendir.

“Halk dindarlığı Anadolu’nun geleneksel dini hayatında önemli yeri ve etkisi olan bir dindarlık tarzıdır. Daha çok sözlü kültür ve menkıbeler etrafında şekillenen bu dindarlık tarzında Hz. Hamza, Hz. Ali ve Battal Gazi gibi dini kişiliklerin Anadolu’nun fethi ve Müslümanlaşmasındaki rollerine dair çokça menkıbe mevcuttur... Dini-mitolojik konular, gaza ruhu-dini merkezli savaş, karizmatik kahraman tipi ve kendi dışında halkın menfaatleri için mücadele etme özelliği Hz. Ali’nin şahsiyeti üzerinde toplanmış ve bunlar yüzyıllarca sözlü deyiş ve anlatılarda, yazılı cenknâmelerde dini-destanî ifadelerle söylenilegelmiştir.” (Arslan, 2012: 46)

Bu eserlerle İslamı yeni seçen Türk halkına heyecan ve şevk aşılanmış, metinlerde öne çıkan kahramanlar ideal bir tip olarak nazara verilmiştir.

“Kutsal gelenek, en eski vahiy, örnek gösterilecek model” anlamına gelen mitlerin işlevlerinden biri de insana, nesnelerin/varlıkların kökenini göstermesidir. İnsan, miti yeniden anımsatılan ve yeniden gerçekleşme aşamasına getirilen olayların kutsal, coşku verici gücünün etkisine girmek anlamında yaşar.” (İçli, 2013: 1501)

Arap ve İran kaynaklı gelişen bu cenknâmeler hikâyenin kahramanı Hz. Ali’nin şahsında yapısında birçok olağanüstülükler, mitolojik unsurlar ve masal motifleri barındırır. Bu unsurlarla halkın ilgisini toplayan eserler asırlarca Türk halkının el kitabı olarak birçok sosyal mekânda zevkle okunmuştur.

Ozanlıktan âşıklığa geçiş sürecinde Arap-Fars kültürünün yansıması olarak sosyal hayatımıza giren kıssahan-meddahlar 16. yüzyıla kadar Hz. Ali cenknâmelerini anlattıkları halde bu yüzyıl sonrasında daha gerçekçi hikâyeler anlatmayı tercih etmişlerdir.

Anadolu Selçuklularında Şehnâme okunması ve Şehnâmeciliğin revaç bulması Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Sarayda şehnâmeciler bulundurulmuştur. (Riyâhî, 1995: 152) Türk sosyal hayatında yaygınlaşan bu geleneğin de tesiriyle başta tercüme sonraları adapte daha sonra da özgün eserler niteliğine dönüşen bu eserlere halkın ilgi ve talebinin artması benzer yeni eserlerin yazılmasını teşvik etmiştir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

“Mevlidü'n-Nebi merasimlerinin resmi mahiyet kazandığı devir Fâtımîler dönemidir. Makrizî, Şîf-Fâtımî halifelerinin bir yıl boyunca tertip ettikleri çeşitli bayram ve merasimlerden bahsederken kısaca mevlid merasimlerine de temas etmektedir. Fâtımîler her sene, hicri yılbaşı olan 1 Muharrem, Aşure günü, Kurban ve Ramazan bayramları, kandil geceleri, Nevruz, Mihrican, Feth-i Haliç gibi gün ve gecelerde çeşitli resmi merasimler tertip ederler ayrıca Mevâlid-i Sitte dedikleri altı ayrı mevlid nerasimi yaparlardı ki şüphesiz bunların en önemlisi Rebiülevvel ayının 12. Günü ve gecesi yapılan mevlid merasim idi. Fâtımîler, Mevlidü'n Nebi dışında, Mevlid-i Ali, Mevlid-i Hasan, Mevlid-i Hüseyin, Mevlid-i Fatıma ve Mevlid-i Halife-i Hazır (mevcut halifenin doğum günü için) adı ile beş ayrı mevlid merasimi daha tertip ederlerdi.” (Çetin, 1987: 74)

Mevlid merasimlerinin bugünkü şekliyle ilk defa Erbil Atabeyi Muzafferuddin Gökböri tarafından tertip edildiği rivayet edilmektedir. (Çetin, 1987: 75) Mevlid geleneği günümüzde Erbil'de hala devam etmektedir. 2014 yılında mevlid kandili sonrasına denk gelen Erbil'i ziyaretimizde şehrin süslenerek birçok mekânın Hz. Peygamberin hadis-i şerifleriyle donatıldığını müşahade ettik.

Caferî'nin mevlidi ile ilgili eldeki nüshalar ışığında daha önce de yayınlar yapılmıştır. Necdet Şengün, tespit ettiği beş Hz. Ali Mevlidi'ne eldeki nüshalar ışığında dikkat çekerek Caferî'nin mevlidinin metnini yayınlayıp esere geniş yer vermiştir. (Şengün, 2012: 303-324) Hakan Yekbaş, *Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fatıma Mevlidleri* adlı kapsamlı çalışmada da Hz. Ali için yazılmış dokuz mevlid metni tespit etmiş, Caferî'nin Mevlidi'ne yer vererek eserin bilinen nüshalarını tanıtmış nüsha karşılaştırması yoluyla metni eserinde yayınlamıştır. (Yekbaş, 2012: 152-185)

Önceki araştırmalarda da belirtildiği gibi Hz. Ali Mevlidi'nin müellifi olan Caferî hakkında net bilgiler bulunmamaktadır. Caferî mahlasının birçok şair tarafından kullanılması da eserin müellifini belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

Eldeki kaynaklara göre XVI ile XVII. yüzyıllar arasında yaşayan divan sahibi Caferî'nin Hz. Ali mevlidini telif ettiği kanaati daha makul gözükmektedir. Bu çalışmamızda Caferî mevlidinin Vatikan'da bulduğumuz yeni bir nüshasını da dikkate alarak mevcut nüshalar karşılaştırılmış, farklı okuma tercihleriyle metin yeniden kurgulanmış, bu tür eserlerin kültür hayatımızdaki yeri ve önemine dair tespit ve değerlendirmelerde bulunularak eserin şekil ve muhteva özelliklerine farklı açılardan yaklaşılmıştır.

Caferî'nin Hz. Ali Mevlidi'ni kelime sıklığı açısından incelediğimizde şu sonuçları elde ettik: Eserde en çok tekrar edilen kelime “ol” sözcüğü ve bu kelimeden türeyen sözcüklerdir. Eserde yüzde 6.12 oranında kullanılan “ol” kelimesi ile metinde anlatılmak istenen şahıs ve hadiselerle vurgu yapılmış anlam güçlendirilmiştir.

Eserde sık tekrarlanan kelimeler yüzde 1.68 oranıyla “iy” sözcüğü, yüzde 1.65 oranıyla “hem” sözcüğü yüzde 1.65 oranıyla “bu”, yüzde 1.42 oranıyla “kim”, yüzde 1.05 oranıyla “çün” olarak tespit edilmiştir.

Eserde en çok geçen şahıs ismi tabii olarak Hz. Ali'dir. “Ali” kelimesi eserde yüzde 1.05 oranında kullanılmıştır. Hz. Ali ismi ile birlikte onun için kullanılan “şah” kelimesi yüzde 0.79 oranıyla yirmi yerde kullanılmıştır. Metinde yüzde 0.10 sıklık yüzdesiyle “Haydar” kelimesi de Hz. Ali için kullanılan kelimelerdendir.

Mevlid metninde kullanım sıklıklarıyla öne çıkan diğer kelimeler sırasıyla “din”, “Hak” ve “nur” olarak belirlenmiştir. Bu kavramların kullanım sıklığı açısından hemen arkasından gelen yüzde 0.53 oranında kullanılan “veli” kelimesi Hz. Ali'nin velayetine vurgu yapması açısından dikkat çekmektedir. Bu anlamda kullanılan yüzde 0.36 kullanım sıklığı oranıyla “imam” kelimesi

ile yüzde 0.36 oranında metinde geçen “emir” kelimesiyle Hz. Ali’nin imametine vurgu yapılmıştır.

Eserde kullanım sıklığı açısından öne çıkan kelimeler arasında yüzde 0.39 sıklık oranıyla “Mustafa” kelimesi, 0.10 sıklık oranıyla “Nebi” ve 0.10 sıklık oranıyla “Habîb” kelimeleriyle Hz. Muhammed’in isim ve sıfatlarına yer verilmiş dolayısıyla Hz. Peygamber ile Hz. Ali yakınlığı bu yolla da eserde vurgulanmıştır. Hz. Ali’nin annesi Fatıma da metinde 0.26 oranında yer almıştır. Müellifin tercih ettiği bu kelimeler eserin muhtevasına ve türün belirginleşmesine katkı yapmaktadır. Bu kelime ve kavramlar, okuyucunun metne odaklanmasında ve muhatapların ruh halinin oluşmasında üslup açısından önemli rol oynamaktadır.

Metnini sunduğumuz mesnevi 245 beyit olup aruzun ‘fâ i lâ tün/fâ i lâ tün/fâ i lün’ kalıbı ile kaleme alınmıştır. Eser, Hz. Ali’nin doğumu etrafında kaleme alınmış olup bazı olağanüstü olaylara değinmektedir. Mesnevinin kompozisyonunda metin bir bütün olarak verilmiş ara başlıklar konulmamıştır.

Eser geleneğe uygun olarak ‘besmele, hamdele, salvele’ ile başlamıştır. Girişte Hz. Ali’nin Hz. Muhammed’in vasisi olduğuna dikkat çekilmiş, onun ‘Oniki imam’ların öncüsü olduğuna vurgu yapılmıştır. Sonraki kısımlarda yaygın Alevi inancındaki ‘Tanrı’dan ilk tecelli edenin ‘Muhammed-Ali’nin nuru olduğu’ bakış açısına uygun olarak ilk yaratılış hadisesine değinilmiştir. Daha sonra Hz. Muhammed’in doğumu ve Hz. Ali’nin doğumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Hz. Ali’nin doğumundan önce gelişen hadiseler, onun doğumuyla ilgili bilgi veren ‘Mijem’ adlı bir kişiden alınan bilgiler doğrultusunda anlatılmıştır. Bu bağlamda Hz. Ali’nin soyundan gelecek onbir evladının imametine işaret edilmiş, bu kişinin cennetten getirdiği taamları Ebu Talib’e ikram etmesi sonrasında Hz. Ali’nin ana rahmine düştüğü ifade edilmiştir. Hz. Ali’nin doğumu sırasında Hz. Muhammed’in doğumundaki hadiseler gibi putların devrildiği, zelzele olduğu anlatılmıştır. Metinde Hz. Ali’nin Hz. Peygamberin vasisi olacağı, velilerin şahı olacağı vurgulanmıştır. Eserde, Hz. Ali’nin doğumunun Kabe’de olağanüstü haller içinde Cuma günü gerçekleştiği, doğumu sonrası beldenin ilahi bir nurla aydınlandığı belirtilmektedir. Hz. Ali’nin doğumu sonrası başını kaldırıp şehadet getirdiği, Hz. Muhammed’in Resul olduğunu, kendisinin de onun vasisi ve naibi olacağını bildirdiği, ifade edilmektedir.

“Bütüncü bir bakış açısıyla ve tarihi perspektifle mit, destanî halk hikâyesi, mesneviler ile roman arasındaki bağlar” (Aytaç 2003: 104) incelendiğinde tarihi sürecin modern romana doğru gelişebileceği kanaati dikkate değerdir. Bugün dünya çapında ilgi gören *Harry Potter* roman serisinin başarısında sihir ve mitolojinin önemli bir katkısı vardır. Buradaki zaman, mekân, imaj ve hayaller cenkname vb. destansı halk hikâyelerimizde zengin olarak bulunmaktadır.

Türk edebiyatında mevlid metinlerinin yayınlanması ve metinlerin değişik açılardan tematik tahlillere tabi tutulması, geleneksel sürecin aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır.

Edebiyatçılarımız mevlid benzeri eserlerimizi yeni bir üslup ve şekille günümüze aktarmalıdır. Geçmişin edebi mirasının bu yolla geleceğe taşınması, edebiyatımızın gelişmesine ve zenginleşmesine katkı sağlayacaktır. Tarihten gelen ve milletimizin sosyal ve duyu dünyasının ihtiyaçlarını yıllarca karşılayan bu eserlerden yeni neslimizin de haberdar edilmesi, kültürel bir gerekliliktir.

Türk kültüründe İslamiyet’i kabul sonrası yaygınlaşan destansı halk hikâyelerinde Türk milletinin temel nitelikleri, Türk kültürüne ait duyu ve düşünceler başarılı bir şekilde işlenmiştir. Edebi eserler milletlerin yüzyıllar boyu süren birikimlerini yansıtmaktadır. Bu birikimler o toplumun hayata bakışını, ideallerini içermektedir. Halkın kültürel ve sosyal değerleri, edebi metinlerle işlenerek korunur ve sonraki nesillere bu yolla aktarılır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

Zengin edebi kaynaklarımızın farkına varılmalı ve bunlardan alınacak ilham, gerek büyükler gerekse çocuklar için oluşturulacak her türden sanat alanına yansıtılmalıdır. İnsanda kimlik şuurunun oluşturulması, vatan ve millet sevgisi gibi duyguların kazandırılması öncelikle sözlü ve yazılı edebi metinler vasıtasıyla gerçekleşir. Bu tür metinler geçmişten günümüze tasnif edilerek zamanın şartlarına göre her yaş grubu insanımızın ilgisine çekecek şekilde düzenlenmelidir.

Sonuç olarak yazıldıkları dönemim dil özelliklerini, ifade ve üslup ile kullanılan kelime ve deyimler ile zengin folklor unsurlarına sahip bu eserler üzerinde çeşitli açılardan incelemeler yapılmalıdır. Bir dönem Türk kültür hayatında önemli yer edinmiş bu eserlerde, günümüz ve gelecek nesiller için, heyecan ve şevklerini artıracak güçlü motifler bulunmaktadır.

Karşılaştırılan “Der Beyân-ı Mevlûd-ı Hz. Ali emîrû'l-Mü'minîn Ali ibn Ebi Tâlib”

Mesnevisinin Nüshaları:

Metin teşkilinde aşağıdaki beş nüsha karşılaştırılmış olup elde edilen metin 245 beyittir.

1.Vat. Turco 213/(54a-60b): Bu nüsha 243 beyit olup metinde **V** ile gösterildi. Metinde **V** ile gösterilen bu nüshanın özellikleri: 22,5X15.5; satır:19, yazı: Nesih. İstinsah tarihi:1150/1737-38.

2. Milli Ktp. Mil 06 Yz.A.5702/2(97a-106a), st.20, istinsah tarihi yok. Milli Kütüphane nüshası 243 beyit olup metinde **T** ile gösterildi.

3.Süleymaniye Ktp. Kemal Edip Kürkcüoğlu 11/2 (160a-183a): Bu nüsha 243 beyit olup metinde **KE** olarak gösterildi.

4.Süleymaniye Ktp. Uşşaki Tekkesi 71(59a-66a): Bu nüsha 243 beyit olup metinde **U** ile gösterildi.

5.Hakan Yekbaş nüshası: Bu mevlid metni 245 beyit olup metinde **H** ile gösterildi.

METİN:

54a Der Beyân-ı Mevlûd-ı Hz. Ali emîrû'l-Mü'minîn Ali ibn Ebi Tâlib

Fâ i lâ tûn/fâ i lâ tûn/fâ i lûn

1.Faẓl-ı bismi'llâhi'rahmâni'r-rahîm

Oldı miftâh-ı kelâmuñ iy hakîm

Ol kim anuñ vâlid ü mevlûdı yok

Andan özge kimsenüñ ma'bûdı yok

Birdür ol bî-mişl ü mânend ü veled

Vaşf-ı zât-ı pâki Allâhu's-şamed

Kıldı bizi ten dönüp cân eyledi

Câna hil'at 'ilm ü 'irfân eyledi

5. Hem bize gösterdi ol râh-ı necât

Arada koymadı hergiz müşkilât

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

Reh-nümâ virdi bize ol Muştafâ
 Hâdî-i dîn şâfi‘-i rûz-ı cezâ
 Muştedâmuzdur Emîrû‘l-mü‘minîn
 Ol vaşıyyü‘l-nefs Hayrû‘l-mürselin¹

54b.

Ba‘dehû ol on bir imâm reh-nümâ
 Virdi ol Bârî² bizümçün pîşvâ
 Ger dilerseñ kim ola işüñ temîz³
 Gel beri aç cân kulağüñ iy ‘azîz

10. Dîñlegil mevlûd-ı Haydardan haber

Tâ göresin kudret-i Hâkdan eşer
 Bir⁴ rivâyet oldu Câbirden ‘ayân
 Böyle buyurdi ki iy cân ol zamân
 Ol Hâbîbu‘llâh resûl-i zü‘l-celâl
 Hazretinden eyledüm bir gün su‘âl
 Kim baña mevlûd-ı Haydardan haber
 Vir diyü⁵ iy şâh-ı dîn hayrû‘l-beşer
 Didi benden sonra ol mîsl-i Mesîh⁶
 Nice toğdı eyleyem saña⁷ şarîh

15. Âdem-i hâkîden öñdiñ dir i yâr

Bil ‘adedde müddet-i biş yüz hezâr
 Bil öñürdiden yaratdı bir o nûr
 Ol Kerîm ü ol Raḥîm ü ol Gafûr
 Ol benüm nûrumdı hem nûr-ı ‘Alî
 Andan oldu her nebî vü her velî
 Gice gündüz zîkr ü tesbîḥ-i Hudâ
 Olmış idi virdümüz dir dâ‘imâ

¹ 7b. vasiyyü‘n-nefs V: vasiy-yi nefis KE,U,H

² 8b. Bârî V,U,KE,T:Hâdî H.:

³ 9a. dilerseñ U: dilerseñ V,KE,T.

⁴ 11a. Bir V,U,KE,T:Bu H.

⁵ didüm H: diyü: V,U,KE,T.

⁶ 14a. mîsl-i V,H: bil kim T,KE,U.

⁷ 14b. saña V,U,T,KE:anî H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Âdeme hil'at çü İzed⁸ kıldı hâk
Nûrumuz çün oldı cây ol şülb-i pâk
20. Bekler şülbinde iy yâr-ı 'zîz⁹
Yirümüz olurdı erhâm-ı temîz
Tâ ki ender şülb-i 'Abdülmuṭṭalib
Oldı ol nûr-ı muḳaddes münḳalib
Oldı andan şoñra ol nûr iy velî
İki şaḳ biri benem biri 'Alî
Oldı 'Abdu'llâha birisi naşîb
Ol ki ismine dimişdür Hâḳ Ḥabîb
Hem biri anuñ Ebû Ṭâlibde cây
Eyledi iy mü'min-i ḥuceste-rây
25. Oldı 'Abdullâhdan ol nûr Âmine
Ḥatunuñ raḥmine k'oldur mü'mine
Çün Toḳuz ay geçdi ben oldum 'ayân
Oldı mevlûdumla¹⁰ rûşen bu cihân

55a.

Hem Bû Ṭâlibden 'Alî nûr-ı Eḥad
Fâtıma binti Esedde oldı red
Andan öñdiñ kim Bû Ṭâlibden 'Alî
Anası raḥmine düşdi ol velî¹¹
Var idi bir evliyâ-yı rûzgâr
Gice gündüzdi 'ibâdet birle yâr
Müddet-i 'ömri şad u heştâd sâl
Fikri¹² zikri idi dün gün zü'l-celâl
Cümlesinde 'ömrinüñ ol pâk-dîn
Diler idi Hâḳdan ol ehl-i yakîn
Tâ kim aña eyleye 'arż ol Ḥudâ¹³
Bir velî kim ola ḥalka pîşvâ

⁸ İzed V,U,T,KE:İrdi H.

⁹ 20a. Bekler şülbinde iy yâr-ı 'azîz V,U,KE: Tâ gelevüz şülbdn iy yâr 'azîz T.H.

¹⁰ 26b.mevlûdumla T: mevlûd ile V, KE,U,H.

¹¹ 28b.düşdi V: düşe KE,U,H.

¹² Fikri V,U,T,KE:fikr ü H.

¹³ 32a. 'arż ol V: ol 'arż T.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/12 Summer 2015

- Ol velînüñ bir gün iy ehl-i hüner
 Yanına vardı Ebû Tâlib meger
 Gördi ‘âbid eyledi ta‘zîm aña
 Şükr idüp Allâha hem¹⁴ tekrîm aña
35. Didi ol ‘âbid ki iy mehveş cevân
 Kandan olursın baña eyle ‘ayân
 Dir Tihâmedenem¹⁵ iy pîr bî-hilâf
 Hem neseb olur baña ‘Abdü’l-Menâf¹⁶
 Kağı kavimdensin eyle âşikâr
 Dir Beni Hâşimdenem iy yâr-ı gâr
 Çün Benî Hâşim diyicek ol ‘azîz
 Tırdı¹⁷ anuñ ayağına düşdi tîz
 Didi minnet ol Haka iy hoş-nihâd
 Kim baña uşda bu gün virdüñ¹⁸ murâd
40. Müjde iy Bû Tâlib-i ferhunde-fâl
 K’eyledi ilhâm baña uş Zü’l-celâl
 K’ola senden bir oğul bî-cürm ü ‘ayb
 Ol velî-yî Haka ola bî-şekk ü reyb¹⁹
 Çün ki ola zâhir ol iy²⁰ nîkû-nâm²¹
 Diyesin Mîjem²² saña virdi selâm
 Hem dönüp di kim²³ şehâdet eyledi
 Zât-ı Haka birdür diyüben söyledi
 Bende-i haş-şî Resûl-i Muştafâ
 Pîşvâ vü²⁴ şem‘-i cem‘-i enbiyâ
 Sen vaşîsin hem aña kâ‘im-makâm
 İns ü cinnüñ cümlesine sen imâm

¹⁴ 34b. vü V,U: hem T. KE.

¹⁵ 36a. Tihâmedenem V,U,T,KE:Tihâmedenven H.

¹⁶ 36b. ‘Abdü’l-Menâf T: ‘Abd-i Menâf V.

¹⁷ 38b. Tırdı T: Durdı V. KE.

¹⁸ 39b. uşda V: uşta KE/virdüñ T: virdi V.

¹⁹ 41b. Ol velî-yî Haka V,H: Hem veliyyu’llâh ola KE,U.

²⁰ 42a. iy H.

²¹ 42a. İy nîk-nâm V: ol nîk ü nâm T,KE; ol nîk nâm U..

²² Mîjem V,U,T,KE:Misrim H.

²³ 43a.kim H: ki V,U,T,KE.

²⁴ 44b. pîşvâ vü V:pîşvâ-yı T,H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

55b(V).

- Ola senden şoñra iy şâh-ı hüdâ
 On bir evlâduñ be-küllî reh-nümâ
 Didi Bû Tâlib ki iy merd-i emîn
 Dilerem senden nişân k'idem yakîn
 Didi Mijem²⁵ her ne istersin 'ayân
 Eyleyem fazliyle Allâhdan hemân²⁶
 Didi Cennetden getür baña ta'âm
 Tâ tesellî olam iy merd-i tamâm
50. Oldı meşğûl-ı du'â çün ol kibâr
 Gör ne kıldı kudret-i Perverdigâr
 Bir tabağ engûr ü incir ü enâr
 Oldı ğaybdan hem ol dem âşikâr
 Oldı şâd ol dem anı görüp hemân
 Yidi ol ni'nmetleri oldı revân
 Yidi çün Cennet ta'âmın ol velî
 Oldı andan nuṭfe-i pâk-i 'Alî
 Oldı ol gün çün hâlâli birle bir
 Dışdı ana rahmine bedr-i münîr²⁷
55. Çün ki ana rahmine düşdi i yâr
 Oldı yirler heybetinden bî-ğarâr
 Yir yüzine düşdi cümle zelzele
 Mekke ehli²⁸ içre oldı ğulgule
 Ser-nigûn oldı Kureyşüñ putları
 Kıldılar cümle figân iy dîn eri
 Mekkenen cümle çıkuban gitdiler
 Yüce dağlar başına 'azm itdiler
 Zelzele günden güne oldı ziyâd
 Şanki zâhir oldı haşr iy hoş-nihâd
60. Cümlesi bir araya cem' oldılar
 Ol Ebû Tâlib katına geldiler

²⁵ 57a.Mijüm V, U,T,KE: Misrîm H.

²⁶ 48b.eyleyem V,U,T,KE: eylerüm H./Allâhdan V: Allâhuñ KE,U.

²⁷ 54b. Dışdı ana rahmine bedr-i münîr V,T: Oldı ol nûr ana rahmine bedr-i münîr KE,U.

²⁸ 56b.ehli V,U,T,KE: şehri H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

Didiler iy merd-i ‘âkı̇l kâr-dân
 Sañadur aḥvâlimüz cümle ‘ayân²⁹
 Yok bize ârâm bu ters ü bîmden³⁰
 Di nedür bunuñ devâsı imdi sen³¹
 Didi Bû Tâlib ki uş emrin be-dîd
 Eyledi ol Hâlik-ı ‘Arş-ı mecîd
 Kıldı zâhir bir velîsini Hudâ
 K’ol durur sultân-ı cümle evliyâ

56a.

Ol vaşiy-yi nefis-i Peyğamber ola
 Nâşır-ı dîn sâki-i Kevser ola
 Ger aña îmân getürseñüz ‘ayân
 Bu havâdisden bulursız dir emân
 Didiler cümle ki iy ehl-i uşul
 Sen ne dersen biz anı kılduk qabûl³²
 Ol velîden kim bize virdüñ nişân
 Kılduk ikrâr aña cümle bî-gümân
 Dilegil Hâkdan ki tâ bu ibtilâ
 Bâri şimden girü bizden ref³³ ola

70.

Döndi Ka‘beden yaña ol pâk bâz³⁴
 Yüz yire koydı vü kıldı çok niyâz
 Bir zebân-ı sırr ü³⁵ elfâz-ı garîb
 Bir faşîh elfâz u bir kavî-i ‘acîb
 Birle kıldı çün du‘â ol pâk-dîn
 Tırdı³⁶ yir deprenmedi ol dem hemîn
 Diñle imdi tâ kılam şerḥ ü edâ
 Kışsa-i mevlûd-ı Şâh-ı evliyâ

²⁹ 61b. ‘ayân V,U,T,KE: beyân H.

³⁰ 62a. Yok bize ârâm bu ters ü bîmden V,T,U: Didi bize ârâm yok bu ters ü bîmden KE: ters-i bîmden H.

³¹ 62b. devâsı V,T,KE: devâsın U

³² 68a. biz anı V,U,T,KE: anı biz H.

³³ 69b. ref³³ V,U,T,KE: def³³ H.

³⁴ 70a. Tırdı ka‘den yaña ol pâk bâz T.

³⁵ 71a. zebân-ı sırr ü V: zebân u sırr-ı H.

³⁶ 72b. Tırdı T: durdı V,KE,U.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Anası ol Fâtıma binti Esed
 Hâmile oldu yakın geldi 'aded
 75. Dün ü gün karnında anuñ Murtaza
 İder idi Hakkâ tesbîh ü du'â
 Çün velâdet zahmeti oldu zühûr
 Didi Bû Tâlîbe ol gün yüzlü hûr
 Dir Ebû Tâlîb aña kim sen baña
 Ger icâzet viresin varam saña
 Bir nice 'avretlere idem haber
 Tâ saña bu demde hîdmet ideler
 Fâtıma didi beli olur revâ
 Turdı yirinden çün ol ehl-i vefâ
 80. İrdi hâtıfdan avâz ol dem hemîn
 Bunda sır vardur diyüben iy emîn
 Toğduğı demde anadan ol velî
 Degmesün dir aña her nâ-pâk eli
 Fâtıma didi ki iy Fahrü'l-enâm³⁷
 Giderem ben³⁸ cânib-i Beytü'l-Harâm
 Tâ ola kim baña ol Perverdigâr
 Luţf u ihsânından âsân kıla kâr

56b(V).

- Didi böyle iverek koydı kadem
 Ka'beye irdi ne kıldı diñle hem³⁹
 85. Gördi kapu bağı ol ümm-i Velî
 Hoş senâ-yı Hakkâ depretti dili
 Didi iy Perverdigâr-ı bî-bedel
 Sensin evvel sensin âhîr sen ezel
 Enbiyâ hakkıçün iy zât-ı Kadîm
 Hem Kerîmsin hem Rahîmsin hem muķîm
 Hakk-ı cümle enbiyâ-yı mürselîn
 Hâdi-i halk-ı cihân ü Şâh-ı dîn⁴⁰

³⁷ 82a. ki ey V,U: eyâ T./fahrü'l V: hayrû'l KE,U

³⁸ 82b. ben V,U,T,KE: pes H.

³⁹ 84b. ne kıldı diñle T: vü hem ne kıldı hem V, U,KE.

⁴⁰ 88b.Şâh-ı dîn V,T,U,KE: Şâh-ı güzîn H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Ol Velînün haqqı içün kim ‘ayân
 Hubbıdur mü’minlere anuñ⁴¹ îmân
90. Dağı ceddüm haqqı iy içün iy Celîl
 Kim anuñ ismidür İbrâhîm Halîl
 Didî âsân eyle bu derdi baña
 Kim sañadur ilticâm öñden soña
 Baña bu Beytu’llâh içre eyle râh
 Kim kamu kalmışlara sensin penâh
 Fâtımâdan çün niyâz oldı ‘ayân
 Oldı şak dîvâr-ı Ka’be ol zamân
 Çün ki girdi Ka’beye ol muhterem
 Yine bütün oldı dîvâr-ı Harem
95. Cidd ü cehd itdiler ol dem bî-hisâb
 Olmadı mümkün ki ola feth-i bâb
 Bildiler yakîn kim ol Perverdigâr
 Halka ol mevlûdî kılmaz âşikâr
 Tâ ola halkuñ gözinden ol nihân
 Anuñ içün kapu açılmaz ‘ayân
 Bunlara gösterdi kudret ol Celîl
 Üç gün açılmadı kapu bellü⁴² bil
 Oldı cum’a gicesi hükm-i İlâh
 Tâ ide cum’a günü mevlûd Şâh
100. Oldı nûrânî be-gâyet âsümân
 Gice gündüz gibi⁴³ rûşen ol zamân
 Ehl-i Mekke cümle hayrân kaldılar
 Kudret-i Haqdür çün anı bildiler⁴⁴
 Ol gice Bû Tâlib ihyâ eyledi
 Halka ol ma’nîden ol dem söyledi
- 57a(V).
 İdünüz dir hem beşâret hem sürûr
 Hucceti Haqquñ bu dem oldı⁴⁵ zühûr

⁴¹ 89a. aña H: anuñ V,U,T,KE.

⁴² 98b. bellü T: belli V, U, KE.

⁴³ 100b.gibi V,U,KE: bigi H.

⁴⁴ 101b. Haqdür V, T: Haqdan KE,U.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Nâşırı dînüñ olur uş âşikâr
 Kim anuñ birle bulur İslâm qarâr
 105. Ol veliyyü'l-hâşş-ı Rabi'l- 'âlemîn⁴⁶
 Ol vaşşiyiyy-i nefsi-i Hayrû'l-mürselîn
 Ol kim olur kâşif-i 'ilm-i İlâh
 Leşker-i İslâma hem serdâr u şâh⁴⁷
 Ol Muhammed-kîş peygamber-hişâl
 Ol şeh-i dîn kâmi' -i küfr ü dâlâl
 Ol kim ol mü' minleredür nûr hemîn⁴⁸
 Şâh-ı dîn ser-çeşme-i haqqâ'l-yaqîn
 İriser mü' minlere andan necât
 Tîğınüñ öñinde hâlik müşrikât
 110. Çün ki⁴⁹ ol mâh-ı vilâyet bî-hicâb
 Subh-dem yüz göstere çün âfitâb
 Nûrı birle bu cihân rûşen ola
 Yir yüzi cennet gibi⁵⁰ gülşen ola
 Ol Ebû Tâlib hadîşî dil-fürûz
 Söyledi bu halka tâ olunca rûz
 Diñle imdi gel eyâ ehl-i hîred
 Şerh-i hâl-i Fâtıma binti Esed
 İrdi çün dördünci gün der oldı bâz
 Girdi Bû Tâlib idüp Haqqâ niyâz
 115. Gördi Haydar toğmış hem itmiş sücûd⁵¹
 Bir faşîh elfâz ile eyler dürûd
 Fâtıma birle oturmuş dört hûr
 Ka'benüñ toptolu olmuş içi nûr
 Geydügi tonları istebrak harîr
 Koşularından hacîl müşk⁵² ü 'abîr

⁴⁵ 103b. oldı V,U,T,KE: olur H.

⁴⁶ 105a. veliyyü'l-hâşş V,T: veliy-yi hâş U KE, H.

⁴⁷ 106a. Leşker-i İslâma hem serdâr u şâh V,T: Leşker-i İslâma serdâr heme şâh KE,U.

⁴⁸ 108a. hemîn V,T: nur-ı 'ayn U, KE,H.

⁴⁹ 110a. ki V: kim H.

⁵⁰ 11b.gibi V, U, T,U,KE,: bigi H.

⁵¹ 115a. hem V,T: u U,KE,H..

⁵² 117b. müşk T: misk V, KE, U.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Başını kaldırdı ol dem Murtaza
 Ol imâm-ı ins ü cin nûr-ı hüda
 Eşhedü en lâ ilâh ol şâh-ı dîn
 Didi hem ill'allâh ol merd-i güzîn
 120. Muşafâ vü müctebâdür hem resûl
 Kâdi-i dîn şâhib-i redd ü⁵³ kabûl
 Ben⁵⁴ vaşiyy ü nâ'ib-i Peygamberem
 Hücet-i Hâk halka cümle rehberem
 57b(V).
 Nitekim ol oldı şâh-ı enbiyâ⁵⁵
 Hem menem sultân-ı cümle evliyâ
 Baña dirler Murtaza vü Müctebâ
 Baña dirler hayr-ı âl-i Muşafa
 Şâh-ı merdân şaf-der-i meydân benem
 Şîr-i Yezdân kudret-i Sübhân benem⁵⁶
 125. Dîn ü îmân bulısar benden kemâl⁵⁷
 Küfr ü şirke iriser benden zevâl
 Böyle buyurdı Ebû Tâlib ki ben⁵⁸
 Gördüm anı çün tamâm itdi sühen
 Döndi ol hûrîlerün ol birine
 E's-selâmu'llâh dir ü⁵⁹ sorar yine
 Nicedür 'ammüm benüm virgil haber
 İy güneş şûretlü hâtûn hûb-siyer
 Didi 'ammün ni'met ü nâz ü na'im
 İçre hoş 'âlemde dürür ol hakîm
 130. Bunı böyle bil kim iy şâh-ı kirâm
 Saña 'ammünden getürdük biz⁶⁰ selâm

⁵³ 120b. redd ü V, KE: redd-i T.

⁵⁴ 121a. ben V: men T.

⁵⁵ 122a.ol oldı Ke,U: oldı o V.

⁵⁶ 124a/b benem V,U,KE: menem T.H.

⁵⁷ 125a/b. benden V,U,KE: menden T.H.

⁵⁸ 126a. ben V,U,KE: men T.H.

⁵⁹ dir ü V, T,U,KE: diyüp H.

⁶⁰ 130b. biz T,H: dir V, KE.

- Didi atamdan şoraram bir su'âl
 Vir cevâb iy hüsñ ile şâhib-kemâl
 Didi atañ Cennet içredür muķîm
 Dergeh-i Hâkdan aña 'izzet 'azîm
 Dir Ebû Tâlib işitdüm çün haber⁶¹
 Didüm atañ benven iy cân-ı peder⁶²
 Döndi bu kerret baña virdi selâm⁶³
 Merhabâ didüm eyâ şâh-ı kirâm
 135. Didi haķ dirsın velîkin ibtidâ
 Hem sañadur hem bañadur ol 'atâ
 Çün Ebû Tâlib bu sözi diñledi
 Haķ buyurursın diyüben söyledi
 Didi Bû Tâlib aña kim iy⁶⁴ emîn
 Kim durur 'ammüñ baña bildür yakîn
 Didi 'İsâdur baña 'amm iy peder⁶⁵
 Ol ki Mer hâtûna olur püser
 Dir heman dem oldılar ol hûrlar
 Ğâ'ib ol görkli⁶⁶ cemâli nûrlar
 140. Şordı Bu Tâlib kim uş bu⁶⁷ dört hûr
 Yâ veled kimdür bular kandan gelür
 Hazreti Haķ Şâha ilhâm eyledi
 Tâ feşâhat birle bir bir söyledi
 Biri Meryem Âsiye anuñ biri
 Biri Musa anesi iy dîn eri
 Biri Havvâdur anuñ bilgil 'ayâñ
 Saña ma'lûm olsun iy 'izzetlû cân
 Didi Selmâna Muḥammed k'ey şafâ⁶⁸
 Çün beni gördi 'Aliyyü'l-murtaza

⁶¹ 133a. Dir Bû Tâlib çün işitdüm men haber T.H.

⁶² 133b. benven V,H: menven KE

⁶³ 134a. döndi T: duydu V.

⁶⁴ 137a. iy V: yâ H.

⁶⁵ 138b. 'İsâ V: 'İsî KE,U,H.

⁶⁶ 139a. görkli H: gönli V; gönlü T,KE,U.

⁶⁷ 140a. uş bu V,U,H: iş bu T, KE.

⁶⁸ 144a. k'ey âafâ V: Muâtafâ H.

145. Açmamış idi mübârek gözlerün
 Dahı gayrûn görmemişdi yüzlerün
 Çün gözin açdı baña kıldı nazar
 Dir selâmu'llâh eyâ Hayre'l-beşer
 Hem şehâdet kıldı Hakkıñ zâtına
 Ol birün birliğinün ispâtına⁶⁹
 Didi Hakk birdür aña benven güvâh
 Sen resûl ü⁷⁰ bende-i hâş-ı İlâh
 Seyyid-i kevineyn ü Sultân-ı rüsûl
 Pişvâ-yı halk u hâdî-i sübûl
150. Ben saña hükmiyleyem Hakkıñ vaşî
 'Asker-i İslâma nâsır yâ nebî
 Ola benden soñra iy şâh tamâm
 On bir evlâd-ı muṭahharum imâm
 Muṣṭafa dir diñledüm çün sözlerün
 Elüme aldum u öpdüm gözlerün
 Didüm iy şun'-ı Hudâ-yı zü'l-celâl
 İy mübârek maḳdem iy şâhib-kemâl
 Gerçi Mûsaya Hudâven-i Kadîr
 Kıldı Hârûmı birâder hem vezîr
155. Sen baña dünyâ vü 'uḫrâ yâ ahî
 Hem vezîrsin hem birâder hem vaşî
 Hâk-i pâyuñ ehl-i İslâm tâcîdur
 Münkîrün hâlik muḫibbün nâcîdür
 Hakk seni kıldı emîrû'l-mü'mînîn
 Hem saña didi imâmü'l-muttaḳîn
 Her ki benden soñr'ide seni imâm
 Ola anuñ meskeni dârü's-selâm
 Ol ki idinmeye seni muḳtedâ
 Ola dûzaḫ içre câvid aña câ

⁶⁹ 147b. birliğinün T: birliğine V,KE,U.

⁷⁰ 148b. resûl ü V: resûlsün H.

58b.

El götürdüm u du'âlar eyledüm
 وال من والاه diyü söyledüm
 Ya'ni her kim ola⁷¹ buña dûst-dâr
 Sen dahı luţfuñdan anı dûst dâr
 Her ki tatarsa bunuñla buğz u kîn
 Olur ol a'dâ-yı Rabbe'l-âlemîn
 İrdi ol dem içre hâtifden nidâ
 K'ismi anuñ iy Muḥammed Muştafa
 Sen Muḥammedsin anuñ ismi 'Alî
 Sen ḥabîbümsin benüm oldur velî

165. Rabbü'l-'ulâdan eyâ şâh-ı güzîn
 İştikâk itdüm anuñ ismin yakîn
 Andadur takvîyet-i İslâm u dîn
 Ol durur mennâ'-ı şirk ü kibr ü kîn
 Ol kıla Lât u Menâtı der-nigûn
 Putları ka'be içinde ser-nigûn
 Ka'be tamı üzerinde ser-firâz
 Âşikâre söyleye bâng-i namâz
 Ol ola şâh u emîre'l-mü'minîn
 Ol ola sulţân-ı cümle ins ü cin
170. Ol ola serdârı her rûz-ı gazâ
 Ol ola kerrârı hem yevm-i vegâ
 Cümleye bî-şübhe gâlib ol durur
 Mazhar-ı külli 'acâyib ol durur
 Hem odur ḥallâl-ı cümle müşkilât
 Hem penâh-ı mü'minîn u mü'minât
 Maḥlûkâta hem odur ümmîd ü bîm
 Hem odur şâh-ı sırât-ı müstakîm
 Ol durur hem 'arsa-i rûz-ı şümâr
 Sâki-i Kevser kısm-i⁷² huld u nâr

⁷¹ 161a.ola V: oldı H.

⁷² 174b. kısm-i V,KE,U: kısm ü T,H.

175. Her ki⁷³ olur olsa anuñ düşmeni
 Ola⁷⁴ câvid nâr içre meskeni
 Hâl-i mevlûd-ı ‘Alî şâh-ı ‘arab
 Cum‘a günü on üç olmışdı Receb
 Gelmesinden Ka‘beye aşhâb-ı Fîl
 Hem otuz yıl soñradandı bellü bil
 Tıoğduğ için Ka‘bed’ol şâhib-i cûd⁷⁵
 Vâcib oldu ol yaña kılmak sücûd

59a.

- Otuz iki yaşda⁷⁶ idi bil Nebî
 Kim anadan zâhir oldu ol velî
180. Didi Aħmed kim ‘Alî ba‘de’l-keâm
 Olduđından soñra bu sözler tamâm
 Döndi Bû Tâlîbe eydür iy peder
 ‘İlm ü dâniş içre sensin râhber
 Yüri Mijümden⁷⁷ yaña olğıl revân
 Çün varâsın tapusına ol zamân
 Kıl beşâret bizden aña k’ol hümâm
 Şöyle virdi di saña çok çok selâm
 Çün Ebû Tâlîb işitdi bu sözi
 Tutdı Mijümden yaña ol dem yüzi
185. Ölmüş idi Mijüm⁷⁸ irmişdi ecel
 Şâh ana rahmine geldigi maħal
 Çün ki irdi ğâra Bû Tâlîb hemân
 Ğâr içinde gördi var iki yılan
 Geldi Mijüm⁷⁹ katına ol nâzenîn
 Yatmış uyur idi Mijüm⁸⁰ şanasın

⁷³ 175a.ki V: kim H.

⁷⁴ 175b. ola V: oldu H.

⁷⁵ 178a. Ka‘bed’ol T,U: Ka‘be ol V, KE./ââhib-i cûd H: ââhib-vücûd V.

⁷⁶ Yaşda H: yaşar V.

⁷⁷ Mijüm V: Misrim H.

⁷⁸ 185a. Mijüm V: Misrim H.

⁷⁹ 187a. Mijüm V: Misrim H.

⁸⁰ 187b. Mijüm V: Misrim H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Çün selâm itdi aña ol şeh revân
Virdi Hâk lutfından ol dem aña cân
Didi Bû Tâlib beşâret iy kibâr
Ol velî kim didüñ oldı âşikâr
190. Anadan toğdı Emîre'l-mü'minîn
Ol imâm-ı evvelîn ü âhirîn
Ol veliyyu'llâh saña virdi selâm⁸¹
Şordı senüñ hâlünü dir iy kirâm
Çün işitdi Mijüm⁸² anı oldı şâd
Hâkka secde eyledi ol hoş-nihâd
Yüzümi ört diyüp aña söyledi
Hâkka ol dem cânı teslîm eyledi
Yüzini çün örtdi vü döndi hemân
Ol dönince dile geldi ol yılan
195. Virdi ikisi bile aña selâm
Hoş selâm aldı vü kıldı ihtirâm
Ol iki ejdere kıldı ol su'âl
Siz ne yirdensiz nedür diñ hasbîhâl
Yoğ idüñüz bunda kandan geldüñüz
Bu arada niçe⁸³ sâkin oldıñuz
59b.
Böyle virdi Tâlîbe anlar cevâb
Kim bizi Allahu a'lem bi's-şavâb
Yoğ idük var itdi ol Perverdigâr
Kudretinden bizi bil iy şeh-süvâr
200. Kıldı bize emr ol dem Hâk hemân
Tâ olavuz Mijüm⁸⁴ içün pâsbân
Rûz-ı haşr olunca iy dîn serveri
Beklerüz biz bunı tâ dîv ü perî

⁸¹ 191a. virdi T, U, H: virür V, KE.

⁸² 192a. Mijüm V: Misrim H.

⁸³ 197b. niçe V: nişe T, KE, U; nite H.

⁸⁴ 200b. Mijüm V: Misrim H.

- Kimseler⁸⁵ buña zarar ırgürmeye
 Bizden özge kimse anı görmeye⁸⁶
 Bu haberden soñra Bû Tâhib yine
 Şâd ü hurrem geldi ol dem evine
 Diñle bundan sonra iy yâr-ı güzîñ
 Bunı Câbir itdi rivâyet yakîn⁸⁷
205. Didi itdüm Muştafadan ben su'âl⁸⁸
 Kim bunı dir böyle bu kavm-i dâlâl
 Küfr ile öldi Bû Tâhib dir kamu
 Ol emîr-i hûb-sûret hûb-rû
 Didi Peygamber ki Cibrîl-i Emîn⁸⁹
 Bunı bilür bilen iy ehl-i yakîn⁹⁰
 Ol gice kim beni Hakk-ı Müste'ân⁹¹
 Eyledi mi'râca da'vet ol zamân
 Çün göründi baña ol 'Arş-ı Mecîd
 Oldı dört nûr 'arş ayağında be-dîd
210. Ben niyâz itdüm Hakkı kim yâ Şekûr
 Baña bildür kim nedür ol dört nûr
 İrdi ol dem Hâzret-i Hakkdan nidâ
 Öyle bil kim iy Muhammed Muştafa
 Birisi 'Abdülmuṭallib nûrîdur
 Hem ikincisi Bû Tâhib nûrîdur
 Ol üçünci bil ki⁹² 'Abdullâhuñ ol
 Nûrîdur ol kim atañdur yâ Resûl
 Bil ki Hamza nûrîdur dördüncisin
 Ol ki 'ammuñdur eyâ şâh-ı güzîñ
215. Ben didüm kim yâ İlâhî kim bular⁹³
 Bu merâtibleri kıandan buldılar

⁸⁵ 202a. kimseler V: kimse ki H.

⁸⁶ 202b.kimse anı görmeye T,H: kimse bunda girmeye V,U,KE.

⁸⁷ 2304b. Bunu Câbir itdi T: Câbir itdi bunı V,U,KE,H.

⁸⁸ 205a.Muştafadan T: Muştafaya V. U, KE,

⁸⁹ 207a. Cibrîl-i emîn V: Cibrîl emîn H.

⁹⁰ 207b.bilür bilen V: yigrek bilür T. U, KE, ,H.

⁹¹ 208a. Hakk V,T: Hayy KE,U,H.

⁹² 213a.Ki H: kim V.

⁹³ 215a.ben didüm kim V,KE, U: yine didüm T,H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

Böyle idince⁹⁴ nidâ ol Kirdgâr
Yine itdi baña k'anlar âşikâr

60a.

Put-perestlerden yürürlerdi nihân
Dîn-i İbrâhîmele anlar bî-gümân
Dinlerüñ kılmazlar idi âşikâr
Put-perest kâfirlere hergiz bular
Geldiler mü'in cihân içre nihân
Yine îmân birle oldılar revân

220. Anuñiçün bu merâtib buldılar
Hâk-perest dirildiler hâk oldılar
Bunlara her kim dir ise nâ-sezâ
Ol cehennemde bulısardur cezâ
Nice müsülmân diyesin anlara
Kim diye cehl ile kâfir bunlara
Sen revâ nice görürsin kim Hudâ⁹⁵
Kıla kâfir şülbüni nûrına câ⁹⁶
Tayyib içün tayyibi ol Kirdgâr
Bil ki yâr itmişdür iy cân âşikâr
225. Sen ta'aşşub birle tutup kibr ü kîn
Dirsın ehl-i küfr idi bunlar yakîn
Hâtime irince Âdemden neseb
Oldı elli bir atabî-şekk ü reyb
On yidisi enbiyâ idi güzîn
On yidisi evliyâ iy ehl-i dîn
On yidisi pâdişâh-ı pâk-rây
Dîn olurdu bunlara râh-ı Hudây
Pâk geldiler kamu bu 'âleme
Devr-i Âdemden irince Hâteme
230. Çün Muḥammed oldı şâh-ı enbiyâ
Hem 'Alî serdâr-ı cümle evliyâ

⁹⁴ 216a.idince H: deyinçe V.

⁹⁵ 223a.Hudâ V: Hudây H.

⁹⁶ 223b.câ V: cây H.

- Hem vaşiy-yi Muştafa vü hem imâm
 Muktedâ-yı her dü ‘âlem ve’s-selâm
 Seyyid-i sübhân olupdur ahseneyn⁹⁷
 Şâh-zâdeler Óasan ile Óüseyn
 Fâtıma sıbteyn ü Zeyne’l’âbidîn
 Bil bulardur server-i ehl-i yakîn
 Bâkır u Şâdık imâm u reh-nümâ
 İnse vü cinne bulardur pîşvâ
 Ba‘dehû⁹⁸ Kâzım Rızâ vü hem cevâd
 Nâ-murâdlar buldı bunlardan⁹⁹ murâd
 235. Hem Naķı¹⁰⁰ vü ‘Askerî şâhib-zamân
 Ya’nî Mehdî pâdişâh-ı ins ü cân

60b.

- Oldı anda hatm eimme iy velî
 Kimsenüñ anlara irmez menzili
 Mü‘min oldur kim¹⁰¹ bulardan ura dem
 Sen bularuñ ğayrını şayğıl ‘adem
 Çün bularuñ şânına indi kelâm
 Zübde-i eşyâ bulardur ve’s-selâm
 Her kim olmazsa bularuñ tâbi‘i
 Ger Hanîfedür ü ger ol Şâfi‘î
 240. Yâ eger Hanbel ü ger¹⁰² Mâlik ola
 Ol necâta irmeye hâlik ola
 Yâ îlâhî sen bizi mü‘minlerüñ
 Kıl ayırma¹⁰³ zümresinden anlaruñ
 Ol ğün anda kim ola külli inâs
 Da‘vet imâmlar¹⁰⁴ imâmı birle ğaş

⁹⁷ Bu beyit H’den alındı.

⁹⁸ 234a. ba‘dehu V: Ba‘de hem H.

⁹⁹ 234b.bunlardan T,H: bunlarla V, KE, U.

¹⁰⁰ 235a. Naķı V: Taķı H.

¹⁰¹ 237a.kim V: ki H.

¹⁰² 240a.ü ger V: eger H.

¹⁰³ 241b. kıl ayırmaV, U: kılma T, K.;kılma ırma H.

¹⁰⁴ 242b.imâmlar V: imâmlu H.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/12 Summer 2015

- Yâ İlâhî Hakk-ı cümle aşfiyâ
 Âl-ı Aḥmedden bizi kılma cüdâ
 Ger bulam dirseñ cehennemden necât¹⁰⁵
 Ehl-i beyte cân u dilden kıl âalât
245. Ca'ferîdür gerçi bir dermânde kıl
 Cürmini 'afv idüben eyle kabûl

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Mustafa (2012) "Sünni Halk İnançlarında Hz. Ali Tasavvuru Üzerine Bir Din Sosyolojisi İncelemesi", **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, C.2, S.4, Malatya.
- ASLAN, Namık (2006), "Manzum Dinî Destanlar ve Kirdecî Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Destan Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)", **Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 20/1, Kayseri.
- ATALAN, Mehmet (2008), "Türk Kültüründe Hz. Ali Cenknâmeleri", **e-makâlât Mezhep Araştırmaları**, I/2, Rize.
- AYTAÇ, Pakize (2003), **Realist Halk Hikayelerinden Tayyazâde Hikayesi ile Hançerli Hanım Hikayesi Üzerine Bir Tahlil Denemesi**, Ankara.
- BORATAV, Pertev Naili, (1988), **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul: Adam Yayınları.
- ÇETİN, İsmet (1997), **Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri**, Ankara: KTB Yayınları.
- ÇETİN, Osman, (1987), "Tarihte İlk Resmi Mevlid Merasimleri", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.2,C.2, Bursa.
- DEMİR, Necati; ERDEM, M.Dursun, (2007), **Hz. Ali Cenklere**, C.1, Ankara: Destan Yayınları.
- EĞRİ, Osman, (2003), **Bektaşilikte Tasavvufî Eğitim**, İstanbul: Horasan Yayınları.
- ELÇİN, Şükrü, (1988), **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- FIĞLALI, Ethem Ruhi, (1989), "Hz. Ali", **İslam Ansiklopedisi**, C.2, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- GÜFTA, Hüseyin, (2002), "Divan Şiirinde İlim ve İrfan Timsali Hz. Ali", **Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S.24, Ankara.
- GÜMÜŞKILIÇ, Mehmet, (2013), "Cumhur-nâme'de Hz. Ali'nin Özellikleri" **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research**, C.6, S.24, Issn: 1307-9581,Ordu.
- GÜZEL, Abdurrahman, (1972), **Ali in der Bektaschi-Dichtung, besonders des 16. Jhdts**, Avusturya: Viyana Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Şarkiyat Enstitüsü, Türkoloji Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- GÜZEL, Abdurrahman, (2001), **Dini Tasavvufî Türk Edebiyatı**, Ankara: Akçağ Yayınları.

¹⁰⁵ Bu beyit H'den alındı.

- İÇLİ, Ahmet, (2012), “Yaratılışın Öyküsü olarak Mevlid: mevlid ve Mitoloji ilişkisi”, **TURKISH STUDIES** -İnternational Periodical For The Languges, Literature and History of Turkish or Turkic- Volume 7/3 Summer 2012, ISSN: 1308-2140 www.turkishstudies.net DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3535> p.1499-1516.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, (1964), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- KOZAN, Ali, Rumeysa BİLGİLİ, (2013) “Hz. Ali’nin Menkıbevi Hayatına Dair Bir Destan: Dâstân-ı Ejderhâ ve İslam Dönemi Anadolu Kültürüne Yansımaları”, **TURKISH STUDIES** -İnternational Periodical For The Languges, Literature and History of Turkish or Turkic- Volume 8/5 Spring 2013, ISSN: 1308-2140 www.turkishstudies.net DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4636> p.465-490.
- LEVEND, Ağâh Sırrı, (1998), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖZCAN, Hüseyin, (2008), **Hâvername, Hz. Ali’nin Billur-ı A’zam Cengi**, İstanbul, Horasan Yayınları.
- RİYÂHÎ, Muhammed Emin, (1995), (Çev.Mehmet Kanar), **Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı**, İnsan yayınları.
- ŞENGÜN, Necdet, (2012), ”Türk İslam Edebiyatında Manzum Hz. Ali Mevlidleri ve Câferî’nin Mevlûd-i Haydarı’l-Kerrârî”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.36, İzmir.
- YEKBAŞ, Hakan, (2012), **Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fatıma Mevlidleri**, Ankara: Asitan Kitap.
- YILDIRIM, İsmail, (2013), “Bektâşî Şairi Ali Nihânî Yozgadî ve Menâkıb-ı Murtazaviyye’si”, **TURKISH STUDIES** -İnternational Periodical For The Languges, Literature and History of Turkish or Turkic- Volume 8/4 Spring 2013, ISSN: 1308-2140 www.turkishstudies.net DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4973> p.453-461.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- KAPLAN, M., ÖZCAN, H. (2015). “Edebiyatımızda Hz. Ali Sevgisi Bağlamında Caferî’nin Mevlûd-i Haydar’ı / Caferî’s Mawlid-i Haydar In The Context Of Hazrat Ali Love In Our Literature”, **TURKISH STUDIES** -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/12 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8298>, p. 587-616.